

UKRAJINA 2014

Na Ukrajině došlo v posledních dnech k radikální změně politického kurzu. Během jediného týdne se politické poměry v zemi převrátily. Optimisté hovoří o změně režimu, realisté o nové „Oranžové revoluci“, která do země přinese chaos. Jaký je ústavní systém země a jaké politické strany zde existují? Ukrajina není od České republiky daleko, navíc jsme s její částí byli spojeni v jednom státě.

Historický exkurz

Historie Ukrajiny se od počátků potýká s historií Ruskou. Ruské dějiny začínají fakticky příběhem Kyjevské Rusy. Jako samostatný stát se Ukrajina formovala v roce 1917, kdy krize carského Ruska vedla ke vzniku Ukrajinské lidové republiky. V letech 1918 – 1920 v zemi probíhala krvavá občanská válka. Celkově se v zemi vystříдалo u moci sedm vojensko-politických skupin. Počet obětí války se odhaduje na 2,5 milionů. V roce 1922 je Ukrajinská lidová republika začleněna do SSSR. Není bez zajímavosti, že ihned v roce 1922 vznikla exilová ukrajinská vláda, která formálně fungovala až do roku 1992. Výraznou protisovětskou vzpruhou byla havárie jaderné elektrárny v Černobylu v roce 1988 – právě tato událost vehnala do ulic Kyjeva a Lvova několik tisíc lidí k protisovětské demonstraci. Již v této době můžeme pozorovat rozdíly mezi západní a východní částí země – západní část byla více nacionálně orientovaná.

Zápas o ústavní charakter země

Dne 28. června 1996 byla schválena první ústava nezávislé Ukrajiny. Ústava v zemi zavedla smíšenou formu vlády založenou na kombinaci moci prezidenta a parlamentu. Prezident mohl rozpustit parlament a jmenovat velitele ukrajinské armády, naproti tomu potřeboval souhlas parlamentu k jmenování kabinetu. Někteří autoři hovořili o tzv. semi – prezidencialismu s nejasnou profilací politických stran (Cabada, 2008). Navíc ústava z roku 1996 sice formálně naplňovala demokratické prvky liberální společnosti, avšak o konsolidované demokracii se během těchto let hovořit nedalo, a to hlavně díky dvojité kontrole kabinetu, který byl vystaven tlaku parlamentu a prezidenta současně. Tyto vzniklé konflikty pak prezidentský úřad řešil nedemokratickými metodami. K takovému prostředky sáhl v dubnu 2000 tehdejší prezident Kučma, když se snažil

vyvolat referendum o vyjádření nedůvěry celému parlamentu. Dále pak konflikty mezi parlamentem a prezidentem vedly k tomu, že každý třetí poslanec byl nezařazen - parlament tak nebyl schopen formulovat jasnou majoritu. Na konci roku 2004 byla přijata nová ústava, která rapidně omezovala prezidentské pravomoci ve prospěch parlamentu. Premiéra země volili poslanci na návrh prezidenta. Parlament na návrh prezidenta jmenovat také ministra obrany, ministra zahraničních věcí a šéfa tajné služby. Funkční období parlamentu se zvýšilo ze čtyř na pět let. Změny vstoupily v účinnost 1. ledna 2006. Po prezidentských volbách v roce 2010 oznámil vítěz voleb Viktor Janukovyč, že ústava z roku 2004 potřebuje změnu. Strana regionů se pak obrátila na ústavní soud, aby posoudil zákonnost reforem z roku 2004. Ústavní soud v září rozhodl, že reformy přijaté během tzv. oranžové revoluce z roku 2004 jsou nezákonné a ústavu zrušil, tím vstoupila v platnost opět ústava z roku 1996. Během roku 2012 pak prezident Janukovyč vydal výnos o vytvoření ústavodárného shromáždění, které mělo připravit novou ústavu. Tento výnos tvrdě kritizovala opozice, která se odmítla zúčastnit tvorby nové ústavy. Během únorových nepokojů v roce 2014 pak ukrajinský parlament přijal usnesení o návratu k ústavnímu pořádku z roku 2004. Tato poslední ústavní reforma by měla být dokončena do září 2014.

Politický systém

Politický systém na Ukrajině je založen na unikameralismu, tedy jednokomorovém parlamentu s názvem Nejvyšší rada (Vjerchovna Rada Ukrajiny). Parlament se skládá ze 450 poslanců, kteří jsou voleni na 4 roky. Volby do Nejvyšší rady probíhají od roku 2006 podle poměrného hlasování s 3 % uzavírací klauzulí. Výkonnou moc v zemi tvoří prezident a vláda.

Politické strany

Nejvýznamějším politickým hráčem na poli stranického je **Strana regionů**, která je nástupkyní Bloku za jednotnou Ukrajinu. Strana má největší podporu na východě země, zejména v oblasti Doněcku a Dněpropetrovska. Co se týče ideologického postavení je velice těžké Stranu regionů, podobně jako ostatní strany, zařadit. Důležitým faktorem je proruská orientace. Strana fakticky vítězí ve volbách od roku 2002. V posledních dvou volbách v roce 2007 a 2012 strana získala 34,4 % resp. 30 % hlas. **Blok naše Ukrajina** vznikl v roce 2001 kolem Viktora Juščenka. Strana se dostala po

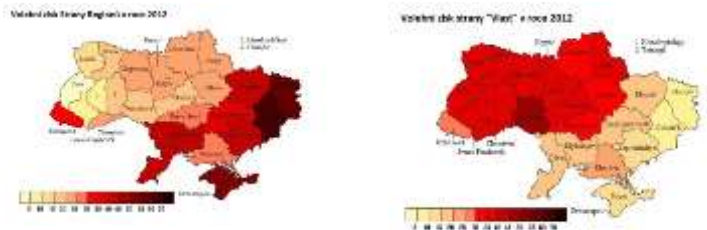
volbách v roce 2004 k moci a Viktor Juščenko se stal prezidentem země. Straně výrazně uškodila spolupráce se Stranou regionů a ve volbách v roce 2012 získal jen něco málo přes 1 % hlasů. **Blok Julie Tymošenkové** je koalice několika politických stran národně-demokraticky orientovaných. Výrazná strana v Bloku je strana s názvem Všeukrajinské sdružení „Otčnina“ – zkráceně **Vlast**. Tato strana se profiluje jako nacionalistická formace s výraznými sociálně-liberálními rysy. Velkou roli hrál Blok Julie Tymošenkové s Blokem naše Ukrajina během tzv. oranžové revoluce v roce 2004. V roce 2007 blok uspěl ve volbách s 30,7 % hlasů a Tymošenková se stala předsedkyní vlády. V roce 2007 skončila strana druhá (30,7 %) a v roce 2012 zisk strany poklesl na 25,5 %. **Komunistická strana Ukrajiny** patří mezi nejstarší politické strany od vzniku nezávislé Ukrajiny – strana opětovně vznikla v roce 1993, když předtím byla na dva roky zakázána. Komunisté se tradičně zaměřují na sociálně nejslabší skupiny obyvatel. Hlavním tématem strany je prohloubení spojenectví s Ruskem. Volební zisky se od roku 1998 pravidelně snižují. V roce 1998 komunisté parlamentní volby na Ukrajině vyhráli, celkem tehdy stranu volilo 27,01 % obyvatel. Ještě v roce 2002 měla strana téměř dvě pětiny hlasů. V roce 2007 získala strana pouze 5,4 % hlasů, ovšem ve volbách v roce 2012 slavila úspěch s 13,3 % hlasů. **Ukrajinská demokratická aliance za reformy – UDAR** vznikla v roce 2005 jako Blok Vitalije Klička, který se následně přejmenoval na UDAR. Strana se vymezuje liberálně a silně proevropsky. Jedním z hlavních témat strany je boj proti korupci na Ukrajině. UDAR má pozorovatelský status v Evropské lidové straně (EPP). V roce 2012 získala strana rekordních 13,97 % hlasů, což z ní udělalo třetí nejsilnější stranu v parlamentu. Nejvíce hlasů získala strana v Kyjevě (přes 25 %) naopak nejmenší zisk zaznamenala na Krymu (7 %). Poslední relevantní stranou v parlamentu je **Všeukrajinská Unie – Svoboda**, která patří společně s komunisty k nejstarší straně v zemi (byla založena již v roce 1991). Strana se vymezuje silně nacionálně a antikomunisticky. Svoboda poprvé vstoupila do parlamentu až v roce 2012 se ziskem 10,4 %. Do té doby strana fungovala spíše na regionální bázi v západní části země v oblasti Lvova. Právě v regionu Lvov získala strana v roce 2012 38,01 % hlasů. V současné době strana úzce spolupracuje se stranou UDAR.

Administrativní členění země

Ukrajina je rozdělena do několika úrovní státní správy a samosprávy – autonomní republika Krym, oblasti, okresy, dvě města se zvláštním statutem, městské části, osady a vesnice. Krymská oblast byla v roce 1954 přičleněna k Ukrajině, o což se zapříčinil N. S. Chruščov, který tuto oblast „daroval“ Ukrajinské sovětské socialistické republice.

Krymská oblast v sobě zahrnuje specifické národnostní složení - téměř dvě třetiny obyvatel tvoří etničtí Rusové, následně pak Ukrajinci a Krymští Tataři, což je národ turkického původu se společným původem s Tatary. Krymská oblast se vyznačovala významnými separatistickými tendencemi, které byly utlumeny získanou výraznou autonomií v rámci Ukrajiny. Autonomní republika Krym má vlastní parlament a vládu a rozsáhlé ekonomické, sociální a kulturní pravomoci.

Volební zisky dvou nejsilnějších stran v parlamentních volbách v roce 2012 (čísla jsou uvedena v procentech).

Zdroj:
<http://www.electoralgeography.com/new/en/>

Závěr

Je nesporné, že země je rozdělena na dva celky, jenž generují odlišné kulturně-politické postoje. Byla by chyba myslet si, že toto rozdělení na západ a východ je výsledkem prezidentské volby v roce 2006, nebo voleb parlamentních v roce 2007 - tyto dvoje volby naopak prohloubily propast mezi těmito dvěma oblastmi. S tím souvisí také problém geopolitický – západní země se přiklání k západní Evropě, východ zase k Rusku. Otázkou zůstává, jakou roli budou hrát nacionalistické proudy v Rusku, a především na Ukrajině. Zatímco ukrajinský občanský nacionalismus směřuje dovnitř společnosti, napomáhá k rozvoji demokratické společnosti a snaží se integrovat Ukrajinu do západní civilizace, tak ruský imperativní nacionalismus je zaměřen ven za hranice Ruské federace a je spojen s odmítáním západní demokratické civilizace.

Zdroje:
<http://www.ceskenoviny.cz/svet/zpravy/dejiny-nezavisle-ukrajiny-provazi-zapas-o-ustavni-charakter-zeme/1046433>
<http://www.electionguide.org/elections/?inst=&cont=Ukraine&yr>
<http://www.parties-and-elections.eu/ukraine.html>
<http://www.electoralgeography.com/new/en/?s=Ukraine&submit=search>
LARYŠ, Martin. *Komparativní analýza nacionalismu a ideových zdrojů krajně pravicových subjektů v Rusku a na Ukrajině po rozpadu SSSR*. In: Středoevropské politické studie, Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. Ročník X, č. 2-3, s. 255-277, ISSN: 1212-7817.
KUBOVÁ, Olga. *Ústavní systém Ukrajiny*. In: Středoevropské politické studie, Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. Ročník IV, č. 1., ISSN: 1212-7817.
CABADA, Ladislav a kol. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2008, ISBN: 978-80-245-1388-1.

